

IZ RATA U MIR: HRVATSKI BRANITELJI U TRANZICIJI

From War to Peace: Croatian War Veterans in Transition

CRO VETERANS

Ispitanik: J. B.

Vrijeme intervju: 29. rujna 2024.

Mjesto intervju: Brela

Kako ste doživljavali Jugoslaviju, posebno u zadnjem razdoblju njezinog postojanja?

Doživljavao sam je negativno, po onoj izreci da je to „tamnica naroda“, ali i prije tog perioda sam znao, da to nije moja domovina, pogotovo nakon što sam odslužio vojni rok, 1981., jer sam vidio svu različitost kultura, pojedinih nacija, i viadio sam da nemaju puno sličnosti. Kako sam u taj period završetka Jugoslavije znao da će biti rata, već i godinu-dvije ranije, i bio sam politički aktivan, u smislu da se moramo pripremiti za rat, i za novi politički preustroj.

Zbog čega je po Vama izbio rat u Hrvatskoj i je li se on mogao izbjeći?

Teško se mogao izbjeći, zato šta za rat i ni potrebno, dosta je jedan čimbenik odnosno jedan politički subjekt da provocira ratno stanje, i zato što su to bile nagomilane političke tenzije, po mome sudu još iz bivše Jugoslavije, a smrću Stjepana Radića, to je bila inicijalna kapsula, i poslije te smrti, ubojstva u Skupštini Jugoslavije, ništa više nije bilo isto.

Koliko ste imali godina i čime ste se bavili kad ste se uključili u obranu Hrvatske? Što vas je motiviralo da tako postupite?

Koliko sam imao godina? Ja sam 62. godište, uključio sam se 91.. Motivi, motivacija je bilo domoljublje i zaštita mog naroda i moje domovine.

Kako su obitelj i bližnji reagirali na Vašu odluku o odlasku u vojsku/rat?

Pa reagirali su različito. Mnogi sa odobravanjem, uža rodbina sa zabrinutošću, što je i za očekivati.

Opišite kronološki svoj ratni put: vrijeme i postrojbe u kojima ste ratovali.

Aaa, prva ratna aktivnost, odnosno moja neposredna aktivnost je bila pri akciji Male Bare u Pločama, kad su kolege došle po mene u noći, ja za tu akciju nisam ni znao, bilo je dosta ranjenih i morao sam ići na intervenciju.

Kako ste se osjećali tijekom prvih iskustava i opasnosti na bojišnici? Jeste li osjećali strah?

Da, svakako.

Jeste li bili ranjeni tijekom rata ili izloženi velikim opasnostima? Ako jeste, opišite okolnosti i što ste osjećali.

Ne. Nisam bio ranjen, ali ono čega se sjećam, i gdje sam bio neposredno ugrožen, je bila akcija prilikom oslobađanja Tasovčica, smijem spominjati imena, kad eee smo imali veliku intervenciju i također naša akcija je bila neuspješna, prva, ne sjećam se točno koji je to datum bio. Srce mi je bilo puno jer sam prvi put uživo vidio hrvatske tenkove, s hrvatskim grbom, i aktivne postrojbe. Kako je bilo dosta ranjenih s naše strane, i desetak poginulih, morali smo ići na intervenciju i proći kroz minsko polje. Prva ekipa koja je išla je zaglavila i onda sam osjetio strah jer sam znao da moramo ići, e a i da ja kao druga ekipa moramo ići (zastaje) tu su, dok ovo govorim to budi emocije u meni, i mislim da su mi ljudi koji su bili neposredno tu, koji su mi zabranili da idem, spasili život tada.

Kako ste se suočavali s pogibijama suboraca? Jesu li teška ranjavanja i pogibije suboraca utjecali na vaš pristup ratovanju i obnašanju vojnih dužnosti?

A to u svakom slučaju pojednično budi emocije da neposredno prije akcije, čovjek s kojim smo ujutro popili kavu prije nakon deset minuta se vratio mrtav, i morao sam ga spremat u mrtvačku vreću. To je bilo šokantno, to neću nikad zaboravit, to mi je bio prvi slučaj. Bilo je različitih reakcija. Neki su reagirali histerično neki su se povukli u sebe, ali ja sam nastojao bitio sabran jer sam se morao skoncentrirati na posao, zbrinjavanje ranjenika i transport ranjenika

Jeste li osobno doživjeli kakvu tešku traumu u ratu?

Pa svaka pogibija ili ranjavanje suborca i hrvatskog vojnika izaziva traumu.

Koje Vam je iskustvo ili događaj donio posebnu sreću, zadovoljstvo tijekom rata?

Pa svako, svaka uspješna akcija ispunjava radošću i zadovoljstvom.

Kakav je bio status branitelja/vojnika tada u društvu, „na ulici“, kako su se ljudi odnosili prema vama, doživljavali Vas? Da li se taj odnos mijenjao u razdoblju između 1991. do 1995.?

U području gdje ja živim i gdje sam bio na terenu sa svojim ratnim postrojbama taj odnos je bio uvijek pozitivan i nije se mijenjao kroz taj period.

Što su za Vas značile oslobodilačke operacije hrvatskih snaga?

Neizmjerena radost, neizmjerena radost, a najveća radost i najsretniji dan u mom životu je bio dan kad je oslobođen Knin, to neću nikad zaboravit! Tad sam bio kući, nisam bio aktivan, i kako sam vodio ovaj bio predsjednik limene glazbe Brela tad sam angažirao ove glazbare, i napravili smo jednu promenu sa prigodnim programom, nošenjem hrvatske zastave, iako se tad nije znalo kako će akcija u konačnosti završiti jer su mnogi bili skeptični. Mislim da je to bila prekretnica i smatrao sam da moram završiti tu svoju obavezu.

Nakon odmaka od gotovo 30 godina, što je, po Vašem mišljenju najviše pridonijelo hrvatskoj pobjedi u Domovinskom ratu?

Mislim da je to bila većinska želja hrvatskog naroda da konačno ima svoju domovinu, i da je bio spreman trpjeti puno, više nego što se to može zamisliti, jer su mnogi očekivali da će Hrvatska propasti, da nema snage se oduprijeti daleko bolje naoružanim neprijatelju, da je to zajedništvo i vjera bio taj, bila ta prekretnica koja je omogućila hrvatsku pobjedu.

Možete li istaknuti koje osobe, vojne ili političke smatrate najzaslužnijima za uspjeh?

Paa ne bi se moglo govoriti o jednoj osobi, jer jedna osoba može značiti u pojedinim trenucima puno, ali generalno ne znači ništa ukoliko se ne stvori neka klima među narodom, ukoliko nema zajedništva, koje nije postojalo u Drugom svjetskom ratu, i ovo je bio naš popravni ispit da dobijemo svoju neovisnu državu...tako da ne bi izdvajao nikakvu pojedinačnu osobu iako su mnoge osobe na mene ostavile jaki utisak.

Kako gledate na ulogu Crkve u Domovinskom ratu? Koliko je vama vjera značila u ratu?

Vjera mi je značila puno i hvala Bogu da je u tom periodu bio na vrhu Katoličke crkve u Hrvata pokojni kardinal Kuharić koji je rekao „ako tebi neko zapali kuću ti njemu njegovu sačuvaj, ako je tebi neko napravi zlo nemoj ti njemu vratiti na isti način“. Mislim da je šta se tiče zajedništva i promišljanja crkve ona odigrala jako pozitivnu ulogu.

Jeste li tijekom rata razmišljali o nastavku vojne karijere ili o povratku u civilni život kada rat završi?

Nikad nisam razmišljao da budem profesionalni vojnik, i divim se ljudima koji su ustrajali u tome. Mnogi su se kasnije okoristili, nažalost, ali ja sam uvijek razmišljao o svom civilnom pozivu, a vojnu epizodu svog života smatrao sam kao svoju obvezu da doprinesem oslobađanju i stvaranju neovisne Hrvatske.

To je sad druga cjelina, kratko. Kada i zašto ste okončali vojnu karijeru? Što ste osjećali zbog okončanja vojne službe?

Vojnu karijeru ne mogu nazvat karijerom nego svoju vojnu dužnost sam okončao sa 30. rujnom 1995., kada su završile moje vojne obveze, i vratio sam se svome civilnom pozivu. Ne znam, šta je još bilo?

Kako je tekla prilagodba na civilni život nakon razvojačenja? Kako ste se u obitelji privikavali na civilni život? Da li je bilo problema?

Nije bilo nikakvih problema. Ja sam sa radošću dočekao Dan oslobođenja Hrvatske i nekako sam se osjećao ponosno i ispunjeno što je taj cilj ostvaren.

Kako su iskustva iz vojne službe utjecala na Vaše navike u civilnom životu? Jeste li do danas zadržali te ili koju od tih navika?

Mislim da je to povećalo stupanj moje odgovornosti u svakodnevnim poslovima, mislim da sam postao stroži u svojim profesionalnim kriterijima i da su mi se neke stvari koje su mi prije nešto značile sada promijenile svoju vrijednost, da su neke druge stvari dobile na vrijednosti, u tom smislu.

Što ste radili, čime ste se bavili nakon razvojačenja? Opišite Vaše radne aktivnosti od razvojačenja do danas.

Ea do početka rata sam bio liječnik, radio sam u Domu zdravlja Makarska. 1994. dobio sam specijalizaciju iz ortopedije, a poslije dovršetka spšecijalizacije radio sam u KBC Split, do 2012., i nakon toga sam privatni liječnik.

Jeste li nastavili održavati prijateljstva, kontakte sa suborcima nakon završetka službe? U kojoj mjeri i na koji način?

Pa s onima s kojima sam se poznao i upoznao tijekom rata nastavio sam se družiti, ali nisam

se uključivao u nikakve udruge tipa HVIDR-e ili slično, jer sam smatrao da mi to nije potrebno jer nisam militarista po svom habitusu.

Tu se nadovezuju sad pitanja o djelovanju udruga. Jeste li aktivni u kakvoj braniteljskoj udruzi? Ako da, u kojoj mjeri i što su obuhvaćale Vaše aktivnosti?

Znači ne.

Je li udruga kojoj pripadate pomogla u rješavanju nekih Vaših ili problema Vaših suboraca? Ako jest, u kojoj mjeri i na koji način?

Ne.

(preskačemo ovdje neka pitanja)

Koji je Vaš stav prema činjenici da u Hrvatskoj djeluje više od 1000 braniteljskih udruga?

Za plakat. Žalosno!

Što mislite o postojanju i djelovanju Generalskog zbora? Je li po vama ispunio svoju svrhu (u kojoj mjeri)?

Nažalost, kako vidim, to je postala politička udruga koja je bliska vladajućoj stranci, i kao takva, smatram, da nije dobra.

Sad nekoliko pitanja o Ministarstvu. Što je za Vas značilo osnivanje Ministarstva branitelja? Zna li kada je ono osnovano?

Ne znam točno kad je osnovano. Vjerujem da su namjere takvog ministarstva plemenite. I druge zemlje imaju svoja ministarstva ili državne institucije koje brinu o veteranima. Mislim, i ovako koliko čujem iz medija, da se brinu o zdravstvenom stanju obzirom na poslijeratni veliki broj suicida i na specifičnosti te populacije...i mislim da ima i pozitivnih ali kad se djeluje politički, to mi se ne sviđa.

Što mislite o djelovanju Ministarstva hrvatskih branitelja unazad 27 godina od osnivanja? Smatrate li da je ono ispunilo svrhu i namjenu svojeg postojanja?

Na upit: „Pa ništa posebno (tu ništa ne bih nadodao prethodnom odgovoru).

Prema podacima Ministarstva hrvatskih branitelja, status hrvatskog branitelja ima više od 500.000 osoba. Kakav je Vaš stav prema tome?

Opet je to politiziranje i bildanje biračkog tijela. Eto, to je moje mišljenje o tome. Zato mi se

dominantno ne sviđa uloga ministarstva.

U Hrvatskom saboru i u tijelima državne vlasti djelovalo je i djeluje nemali broj branitelja. Smatrate li da su oni dovoljno učinili za prava branitelja? Objasnite.

Pa ne nisam upoznat s time, tako da ne bi mogao ništa preciznije o tome reći.

Evo nekoliko pitanja o praznicima i simbolima. Od završetka rata do 2020. zbile su se dvije velike promjene prazničnih dana kojima se obilježavaju najvažniji datumi u stvaranju hrvatske države i Domovinskog rata. Zna li točno o kojim je promjenama (praznicima) riječ?

To je promjena datuma Dana državnosti koji je najprije je bio 30. svibnja, pa je poslije pomijenjen, kad je došla druga garnitura na vlast. Da bi se prije dvije godine ponovo vratio na 30. svibnja. To mi se ne sviđa što hrvatski parlamentarci nisu u stanju naći konsenzus skupa sa kulturnim zajednicama, povjesničarima, crkvom . Jedan datum oko kojega ćemo se svi skupiti! Nego je taj datum stvorio razdor u hrvatskom korpusu.

Već ste time odgovorili na pitanje: Što mislite o tim promjenama? Jesu li bile potrebne, opravdane, s obzirom na relativno kratko razdoblje od ni 30 godina u kojima su se zbile?

Koje je Vaše mišljenje o proglašenju datuma 18. studenoga „Danom sjećanja na žrtve Domovinskog rata i Danom sjećanja na žrtve Vukovara i Škabrnje“?

Pa imam pozitivno mišljenje o tome. Mislim da je to datum koji je duboko u sjećanju hrvatskog nacionalnog korpusa, koji se pamti, pamte se strašna stradanja, i taj datum treba obilježavati.

Odlazite li u Vukovar ili Škabrnju? Koliko često? Organizirano ili samostalno?

Ne, na taj datum nisam bio u Vukovaru ni u Škabrnji.

Koje je Vaše mišljenje o obilježavanju praznika Dana pobjede i Domovinske zahvalnosti u Kninu 5. kolovoza?

Mislim da bi taj dan, uz Dan hrvatske državnosti, ali prvenstveno taj dan, kao Dan pobjede, trebalo puno intenzivnije proslavljati, sa puno većim sadržajima i programima ,jer je to dan kao kao što je Dan domovinske zahvalnosti u Americi, čini mi se, 4. srpnja, i mislim da je to datum utemeljenja nove hrvatske države i zaslužuje puno veću pozornost.

Koji je Vaš stav o nezadovoljstvu dijela braniteljske populacije usmjerenom prema organizaciji proslave toga dana u Kninu?

Pa to su tradicionalne hrvatske podjele, što nisu dobre, a to je dužnost politike da to ispravi. Ne znam na koji način, ali svakako da nije dobro da se dijelimo na tim pitanjima.

Sjećate li se tradicije odavanja počasti poginulim hrvatskim ratnicima na Oltaru domovine na Medvedgradu? Kakvo je Vaše mišljenje o toj tradiciji? Sjećate li se kad je ta tradicija ukinuta i što mislite o tome (treba li je obnoviti?)?

Pa mislim da je to povezivanje srednjovjekovlja sa modernom hrvatskom državom i Medvedgrad nema nikakve sličnosti niti povezanosti s aktualnim trenutkom neposredno poslije rata, tako da sjećam se nakon smrti pok., predsjednika Tuđmana, mislim da je to taj period, taj običaj ukinut prvenstveno zbog nepogodnosti fizičkog dolaska na to mjesto koje je daleko izvan grada i mislim da je dobro da je to ukinuto.

Znate li za još koju tradiciju nastalu tijekom Domovinskog rata, koja je ukinuta 2000. godine?

Još neku? Mislim da je ukinuto obilježavanje na Zidu bola u Selskoj kad je taj, pod navodnike, spomenik braniteljima, prebačen na Mirogoj, koliko se sjećam.

Što mislite o političkim promjenama iz 2000. godine? Jesu li one i kako utjecale na braniteljsku populaciju i Vas osobno?

Dvijetisućite? Pa šta se desilo trada? Smrt predsjednika? U načelu se slažem da dolazi do političkih promjena i to je poželjno jer to je za državu pozitivna dinamika političkog korpusa, ali sa politikom tadašnje vlade u pojedinim segmentima se ne mogu složiti. Ne znam sada je li tada bila ministrica Pusić? Ili je neko drugi bio? I taj odnos prema Hrvatima u BiH me je smetao.

Smatrate li da braniteljska populacija ima pravo prosvjedima reagirati na političke odluke državnih vlasti? (U kojoj mjeri i zbog kojih problema? Obrazložite.)

Načelno mislim da ono što su izabrali hrvatski građani, većinskom voljom, ne bi trebalo napadati osim u slučaju velikih aberacija i smjera nacionalne politike, tako da mislim da hrvatske udruge veteranske mogu prosvjedovati, ali ne na način i s namjerom da sruše izabranu demokratsku vlast.

Možete li nabrojati nekoliko najvećih braniteljskih prosvjeda (od 2000.)?

Pa sjećam se kad su podigli šator i okružili ga plinskim bocama i jakim ucjenama sa željom da sruše izabranu vlast sa prosvjedima na Markovu trgu, a isto tako šta je isprovociralo intervenciju policije i dovelo do sukobljavanja između hrvatskih hrvatske policije i branitelja što je bilo

ružno za vidit, ali radi toga nisu krivi hrvatski branitelji generalno nego političke vođe i šefovi udruga veterana koji su po političkoj zapovijedi isprovocirali takve sukobe i takve prosvjede, to mi se ne sviđa.

Jeste li sudjelovali u najvećem takvom prosvjedu, koji je trajao 555 dana ispred Ministarstva branitelja u Savskoj ulici? Ako jeste, što Vas je motiviralo?

Ne, nisam sudjelovao, niti bih sudjelovao.

Kako danas gledate na provedbu i učinak tog prosvjeda?

Kao jednu žalosnu epizodu.

Jeste li sudjelovali u prosvjedima organiziranim za zatočene hrvatske časnike u Haagu? Ako jeste, opišite motive?

Nisam sudjelovao, jer fizički mi je to bilo nemoguće, ali bih sudjelovao da sam imao priliku, da sam bio bliže.

Što je za Vas značilo oslobađanje hrvatskih generala Mladena Markača i Ante Gotovine? Kako ste to doživjeli?

Isto kao jedan radostan dan, neizmjereno radostan dan, kojeg se sjećam točno, gdje sam bio, i jednu neopisivu radost hrvatskog naroda, skidanje stigme, jedne negativne stigme koja je stalno lebdjela nad cijelom državom i opasnosti da se uruše sve dobivene beneficije eeh proizašle iz Domovinskog rata. Da se akcija proglasi zločinačkom i na taj način hrvatski narod zločinački iako je vodio pravedni rat.

Kako ste i gdje pratili završnicu tog suđenja? Jeste li bili na dočeku oslobođenim generalima na Trgu bana Josipa Jelačića u Zagrebu ili u nekom drugom gradu? Opišite kako ste se tada osjećali.

Bio sam u Splitu, u pripremi predodžbe doktorata, i gledao sam direktan prijenos na televiziji iz Zagreba. Bio sam neopisivo radostan.

Kakav je Vaš stav prema osuđujućim presudama istaknutim zapovjednicima HVO-a poznatijima kao „Presuda šestorki“?

Pa neke od tih ljudi sam poznao, pogotovo generala Praljka, s njim sam bio prijatelj, i danas mi je u vrlo pozitivnom sjećanju. To je čovjek koji me je naučio politički misliti jer sam kao student često s njime bio u razgovorima i znam ga kao poštena i vrijednog čovjeka, i sumnjam

da je opravdana presuda, da je on ratni zločinac.

Kako ste doživjeli reakciju Slobodana Praljka na tu presudu i što za Vas znači njegov čin u haškoj sudnici?

Pa to je za nekoga tko ga je poznavao bilo očekivano, jer on nije mogao podnijeti nepravdu. Dobrovoljno se predao, pun uvjerenja da će dokazati svoju nevinost. Bio sam jako tužan i šokiran njegovom smrću.

Smatrate li da se hrvatska država dobro postavila prema radu Haškog suda? Koje je Vaše mišljenje o Haškom sudu; pozitivno ili negativno?

Hrvatska država, koliko je meni poznato, nije se dobro postavila, jer je uzela zdravo za gotovo da je vodila pravedni rat. Nije uzela u obzir sve pravne mogućnosti da zaštiti svoje mislim da su svi hrvatski građani kao pripadnici HVO-a i da nisu utjecali na to da se presudi zločinački poduhvat koji dan danas opterećuje odnose Hrvatske i Bosne i Hercegovine i mislim da je velika greška da se nije svim silama, i politički i pravno, bolje uključila u taj proces.

Evo idemo prema kraju. Dvije zadnje cjeline. Smatrate li da je hrvatska država učinila i čini dovoljno u kažnjavanju onih pripadnika srpskih snaga koji su činili ratne zločine na teritoriju RH?

Mislim da je učinila premalo i da se to oteže i taj problem se stalno drži na laganoj temperaturi umjesto da se to jedan put okonča. Mislim da hrvatska država ima svoje i pravne i političke instrumente da to završi i na taj način se stavi jedanput točka na i, na zbivanja da ovi, svi koji su oštećeni, dožive svoju pravdu, a ne da umiru i da nisu dočekjali svoju pravdu.

Smatrate li da je hrvatska država učinila i čini dovoljno u kažnjavanju onih pripadnika hrvatskih snaga koji su činili ratne zločine na teritoriju RH?

Mislim da također ne, da je to još bilo i lakše izvesti zbog živućih svjedoka, da se ti počinitelji sankcioniraju i da ne mrljaju pozitivnu ulogu hrvatske vojske.

Jeste li zadovoljni, relativno zadovoljni ili nezadovoljni načinom kako se u osnovnim i srednjim školama obrađuje razdoblje Domovinskog rata? Objasnite.

Nisam upoznat sa planom i programom povijesti, šta uče srednjoškolci, tako da ne mogu se izjasniti precizno.

Jeste li zadovoljni, relativno zadovoljni ili nezadovoljni odnosom medija prema

braniteljima i problemima braniteljske populacije? Objasnite.

Mislim da to nakon toliko godina, koliko je prošlo nakon rata, ne treba previše medijski eksploatirati tu temu, rat je bio, moramo se okrenuti budućnosti i izgradnji civilnog društva. Mislim da toga u medijima, pogotovo na televiziji, ima i previše, a razlog tome je što mnogi neriješeni problemi, i ovo što se tiče zločina, nisu riješeni, pa se te teme non-stop aa vraćaju i tako da taj proces nije završen. Mislim da bi trebalo napraviti jedan otklon od tih tema i ne opterećivati mlade generacije s time.

Jeste li zadovoljni, relativno zadovoljni ili nezadovoljni filmografijom, igranim i dokumentarnim filmovima o temama iz Domovinskog rata? Objasnite.

Nažalost ne, to su teme koje bi se trebale puno više koristiti, pogotovo opsada i bitka za Vukovar. Mislim da je malo napravljeno na tu temu, tako da praktički mogu zaviriti režiserima i kulturnim institucijama iz bivše države, koji su daleko bolje eksploatirali tu temu nego šta to čini Hrvatska.

Jeste li zadovoljni, relativno zadovoljni ili nezadovoljni kvalitetom knjiga koje su na stručan, memoarski ili publicistički način tematizirale razdoblje Domovinskog rata?

Pa ima literature puno, ali koliko ima sveobuhvatne literature, to mi nije poznato.

Smatrate li da nove generacije, koje nisu doživjele razdoblje Domovinskog rata, dovoljno dobro razumiju povijesnu važnost tog razdoblja, odnosno vrijednost doprinosa branitelja u ostvarenju slobodne države?

Mislim da je mlada generacija svjesna hrvatske države i da su mnogi koji nisu sudjelovali puškom puno više napravili na promociji teme i hrvatske države; hrvatska nogomentna reprezentacija i Luka Modrić više su učinili nego što su to učinili najbolji hrvatski političari, i mislim na taj način da treba promovirati mladu hrvatsku državu i emancipirati je u svjetskim okvirima.

I za kraj, sadašnjost i budućnost. Smatrate li da je u bližoj ili daljoj budućnosti moguć novi ratni sukob na teritoriju RH ili BiH? Obrazložite svoj stav.

Pa obzirom da smo mi zemlja NATO-a i da imamo ograničenja, bitna politička i vojna, nije za očekivati da bi moglo doći do rata, osim u slučaju jednog puno globalnijeg ratnog dešavanja istoka i zapada, a da bi do toga moglo doći u našim lokalnim okvirima nije mi izgledno.

Ako smatrate da je sukob moguć kako biste Vi reagirali? Kako biste reagirali na

moгуćnost da netko iz Vaše obitelji, potomstva sudjeluje u novom ratu?

A ovisno o političkim okolnostima mislim da je generalna dužnost svakog hrvatskog građanina da sudjeluje u obrambenom ratu, da brani svoju domovinu, jer Hrvatska nema nikakvu namjeru nekoga napadati. Ali isto tako da sudjeluje u obrani Hrvata u Bosni i Hercegovini. Ja mislim da je najteža politička situacija i iseljavanje, da je taj korpus najugroženiji u svom postojanju, više nego u doba Turaka.

Kakvo je danas Vaše zdravstveno stanje? Koliko je na to stanje utjecalo sudjelovanje u ratu i eventualno ranjavanje?

Pa moje zdravstveno stanje u zadnje vrijeme nije najbolje. Koliko je utjecalo ratno zbivanje na to, to mi je teško reći.

Jeste li pretrpjeli PTSP? Ako jeste, kako ste se nosili i kako se nosite s posljedicama PTSP-a?

Aaa, imao sam PTSP i borio sam se liječenjem, po psihijatru i psihologu tri godine.

Jeste li pretrpjeli kakav drugi oblik poslijeratne degeneracije; sklonost alkoholu, drogama, kockanju, itd.?

Ne.

Je li vaše sudjelovanje u ratu donijelo neke negativne posljedice po Vaš obiteljski život?

Ne bih rekao.

Ako Vam zdravlje dopušta, bavite li se kakvim sportskim ili aktivnostima u prirodi ili bilo kakvim aktivnostima koje Vas zaokupljaju ili smiruju?

A bavim se pjevanjem. To me zaokuplja i čini mi veliko zadovoljstvo.

Je li netko od Vama bliskih suboraca obolio od PTSP-a i jeste li mu u tom slučaju kao prijatelj pokušali pomoći?

Ma iz moje neposredne okoline, koliko znam, nije nitko.

Smatrate li da je država dobro organizirala mogućnosti skrbi za oboljele od PTSP-a?

Da.

Smatrate li da je sudjelovanje u ratu imalo utjecaja na poslijeratne teške bolesti i visoku

smrtnost relativno mlade braniteljske populacije? Na čemu temeljite takav stav?

Pa iz medija sam saznao da je bio neposredno nakon rata, i ne samo neposredno nego i više godina nakon rata, povećan broj samoubojstava, što je statistički lako dokazati, da se tu radi o populaciji ratnika, hrvatskih vojnika. Koliku je ulogu u tom imao PTSP ili neko socijalno zbivanje ili materijalna situacija ili razočaranje sa situacijom političkom, ili sve to pomalo skupa, to bi trebalo raščlaniti daljnjim istraživanjem.

Što za Vas predstavlja podatak da je više od 4000 ratnih veterana počinilo suicid u razdoblju od ni 30 godina od završetka ratnog sukoba?

Mislim da to nije specifikum samo Hrvatske nego koliko sam vidio iz literature, to je bio i Vijetnamski sindrom. Sad, svi ovi razlozi koje sam nabrojio, teško je meni izdvojiti koji je najveći. Da li je to PTSP ili zbroj raznoraznih obiteljskih, socijalnih ili zdravstvenih tegoba druge vrste?

Kako gledate na današnji međunarodni položaj Republike Hrvatske, odnosno članstvo u NATO savezu i EU?

A mislim da je to bio san svih onih koji su rođeni u bivšoj Jugoslaviji, dok nove generacije to uzimaju zdravo za gotovo. A zato sve se trebalo izborit. Mislim da su oni garant hrvatske sigurnosti, uz uzimanje u obzir negativnih stvari kojih nosi članstvo u takvim udrugama i opasnosti većoj izloženosti terorizmu i sukobima.

Što mislite o današnjem stanju u Oružanim snagama RH?

Pa svaki uspjeh hrvatske vojske u nabavi kvalitetnijeg naoružanja i ustroja me raduje, ali premalo znam činjenice da bih nešto mogao konkretnije reći.

Je li odluka o ukidanju obaveznog služenja vojnog roka bila ispravna? Objasnite.

Pa to zavisi sve o političkim okolnostima i ratnim prijetnjama. U onom trenutku kad je ukinuta, učinila se pozitivnom, jer kad smo završili Domovinski rat mislili smo da više nema nikakve opasnosti. Međutim, kako je politika i političke okolnosti jedan dinamički proces, onda treba tako i reagirati, što znači da u nekim datim okolnostima, Bože daj, da se ponovno i ukine potreba, ali tu mogućnost aktivne vojne službe treba uvijek ostaviti otvoreno.

Je li po Vama bolje za mlade ljude i državu da se uvede obavezno služenje vojnog roka? Ako da, objasnite zašto i koliko bi ono trebalo trajati.

Tu ću odgovoriti pozitivno, da je služenje vojnog roka omogućilo obranu Hrvatske zbog stečenih znanja i vještina tokom služenja vojnog roka u JNA. Mislim da je neki rok služenja, dok sam ja bio tada, bio između 12 i 15 mjeseci predugačak, i da nema potrebe, i da bi jedan rok kvalitetno ispunjen od tri mjeseca bio sasvim dovoljan.

Evo zaključno. Kakav je danas Vaš odnos, kakvi su Vaši osjećaji prema razdoblju Domovinskog rata?

Oni su višeslojni. Koliko se osjećam ponosno da sam u tome sudjelovao toliko ima ponekad razočaranja što je politički sustav, koji je iz toga iznikao i vrijednosti koje svakodnevno vidimo i baštinimo, toliko su daleko od ideala hrvatskih vojnika na bojištu, koji je zamišljao puno pravedniju državu i očekivao je od svog naroda da bude pošteniji, jer je baštiniio kršćansku tradiciju od stoljeća sedmog, i da se pokazalo da Hrvati baš i nisu toliko poštene i vrijedni kao što se zamišljalo. Ali, Bože moj, svi ljudi su kvarna roba, ali je sustav politički i sudski trebao biti puno učinkovitiji, da bismo dobili pravedno društvo.

Možete li usporediti odnos javnosti, društva ili pojedinaca prema braniteljima u vrijeme rata i danas?

U vrijeme rata je bio u skali od nula do pet pet, a danas zbog negativnosti, koje su se pojavile, raznoraznih političkih u braniteljskim udrugama, zanči namjerno kažem i političkim, zbog njihove tendencioznosti i traženju nekakvih prava koja im ne pripadaju, taj odnos se na toj skali bitno smanjio.

Je li danas Hrvatska onakva država kakvom ste ju zamišljali tijekom rata? Što biste eventualno promijenili, što bi moglo biti bolje?

Ma, rekao sam da Hrvatska nije onakva kakvu sam ja zamišljao, što je zavladao karijerizam, nepotizam, pogodbenjaštvo ...i zbog tih stvari, a ne samo materijalnih razloga, dolazi do procesa depopulacije, što je demografska politika loša, i što šanse mladog čovjeka nisu iste, ukoliko ne pripada određenoj političkoj stranci. I mora vodit jednu neravnopravnu utakmicu u životu. Zato nam mladi ljudi odlaze, i to nije dobro, i to smatram najvećim gafom ove države.

Da je danas 1991., biste li sve ponovili ili biste možda nešto promijenili u svojoj odluci?

Ma ne bih ništa promijenio, mislim da je uvijek dužnost hrvatskog državljanina da se javi na poziv domovine, ali danas bih to činio s manjim žarom nego tada.

Postoji li nešto što biste željeli dodati o procesu poslijeratne tranzicije Vas kao ratnog

veterana, a nismo obradili u ovom intervjuu? Postoji li još nešto o čemu bismo trebali razgovarati, a nismo pokrili ovim razgovorom?

Mislim da smo iscrpno prošli sve teme i da sam rekao manje-više sve šta smatram bitnim za tu temu.

I zadnje pitanje. Što mislite o ovako strukturiranom intervjuu i postavljenim pitanjima kojima nije bio fokus na samom ratu nego na tranziciji Vas kao veterana u civila?

Pa mislim da je upitnik dobro sastavljen i da je pokrio sve ono bitno šta je vezano za poslijeratni proces hrvatskih veterana.

Hvala Vam lijepa na vremenu i na odgovorima.

Molim.